

KONSTITUTSIYAVIY HUQUQ

Ochilov Ismoil Hayit o'g'li

*ADPI Milliy g'oya va ma'naviyat asoslari
huquq ta'lim yo'nalishi 3-bosqich talabasi.*

Ijtimoiy fanlar kafedrasida o'qituvchisi

Ikromov Hayrullo Orifjonovich

Annotatsiya: Ushbu maqolada O'zbekiston Respublikasida konstitutsiyaviy huquqning davlat boshqaruvi va jamiyat hayotidagi ahamiyati atroflicha tahlil qilinadi. Konstitutsiyaviy huquq davlatning huquqiy tizimining asosini tashkil etib, davlat hokimiyati organlarining faoliyati va fuqarolarning huquq va erkinliklarini tartibga soluvchi me'yorlar majmui sifatida namoyon bo'ladi.

Аннотация: В данной статье подробно анализируется значение конституционного права в государственном управлении и жизни общества в Республике Узбекистан. Конституционное право представляет собой совокупность норм, регулирующих деятельность органов государственной власти и права и свободы граждан, составляя основу правовой системы государства.

Annotation: this article analyzes in detail the importance of constitutional law in the Republic of Uzbekistan in public administration and in the life of society. Constitutional law forms the basis of the state's legal system and manifests itself as a set of norms that regulate the activities of state authorities and the rights and freedoms of citizens.

Kalit so'zlar: Konstitutsiyaviy huquq, asosiy qonun, huquqiy davlat, fuqarolik jamiyati, huquq va erkinliklar, islohotlar, xalqaro standartlar.

Ключевые слова: конституционное право, основной закон, правовое государство, гражданское общество, права и свободы, реформы, международные стандарты.

Keywords: constitutional law, Basic Law, Legal state, civil society, rights and freedoms, reforms, international standards.

Maqolada konstitutsiyaviy huquqning rivojlanishi bosqichlari, 1992-yilda qabul qilingan Konstitutsiyaning tarixiy ahamiyati hamda davlatning huquqiy asoslarini shakllantirishda tutgan o'rni yoritiladi. Shuningdek, Konstitutsiyaning demokratik tamoyillarga asoslanganligi, davlat hokimiyatining bo'linishi prinsipi,

fuqarolarning asosiy huquqlari va erkinliklarini kafolatlash borasidagi yutuqlarga alohida e'tibor qaratiladi.

O'zbekiston so'nggi yillarda amalga oshirayotgan konstitutsiyaviy islohotlarning mazmuni va maqsadlari keng yoritilib, islohotlarning ijtimoiy, iqtisodiy hamda siyosiy barqarorlikka ta'siri o'rganiladi. Bu islohotlar mamlakatni modernizatsiya qilish, xalqaro me'yorlarga mos huquqiy muhit yaratish, shuningdek, fuqarolarning davlat boshqaruvida faol ishtirok etishini ta'minlashga qaratilgan.

Bundan tashqari, O'zbekistonning konstitutsiyaviy huquq sohasidagi xalqaro hamkorligi tahlil qilinib, BMT, Yevropa Kengashi va boshqa xalqaro tashkilotlar bilan amalga oshirilayotgan loyihalar va islohotlar jarayoni ko'rib chiqiladi. Xalqaro huquq me'yorlarini milliy qonunchilikka integratsiya qilishdagi sa'y-harakatlar ham yoritiladi.

Ushbu maqola konstitutsiyaviy huquqning nafaqat davlat boshqaruvidagi, balki fuqarolik jamiyatining shakllanishidagi o'rnini tahlil qilib, O'zbekistonning zamonaviy huquqiy davlat sifatida rivojlanish yo'lidagi muhim yutuqlarini ko'rsatib beradi.

Kalit so'zlar: Konstitutsiyaviy huquq, asosiy qonun, huquqiy davlat, fuqarolik jamiyati, huquq va erkinliklar, islohotlar, xalqaro standartlar.

Konstitutsiyaviy huquq va uning mohiyati. Konstitutsiyaviy huquq – bu davlatning asosiy qonuni sifatida e'tirof etilgan Konstitutsiyaga tayangan holda, davlat va jamiyat munosabatlarini tartibga soluvchi huquq sohasi hisoblanadi. O'zbekiston Respublikasida konstitutsiyaviy huquq davlat boshqaruvining barcha jabhalarini huquqiy normalar bilan tartibga solib, qonun ustuvorligini ta'minlashga xizmat qiladi. Shu bilan birga, konstitutsiyaviy huquq davlat hokimiyatining shakllanishi, hokimiyat organlarining vakolatlari va faoliyat prinsiplari, fuqarolarning asosiy huquq va erkinliklarini belgilashda muhim ahamiyat kasb etadi.

O'zbekiston Respublikasining Konstitutsiyasi – davlatning huquqiy asoslari

1992-yil 8-dekabrda qabul qilingan O'zbekiston Respublikasi Konstitutsiyasi mamlakat mustaqilligi va davlat qurilishining huquqiy asoslarini belgilab berdi. Konstitutsiya davlatning suvereniteti, demokratik va ijtimoiy mohiyatini, inson huquqlari va erkinliklarini kafolatlashni e'tirof etdi. Ushbu Konstitutsiya davlat hokimiyati organlari o'rtasida o'zaro muvozanatni ta'minlash va hokimiyatning bo'linishi prinsipiga asoslanadi:

1. Qonun chiqaruvchi hokimiyat – Oliy Majlis (Qonunchilik palatasi va Senat).
2. Ijro hokimiyati – Prezident va hukumat.
3. Sud hokimiyati – mustaqil sud tizimi.

Konstitutsiya inson huquqlarini ta'minlashni davlatning asosiy vazifasi sifatida belgilaydi. Shu bilan birga, u davlat organlarining faoliyati va jamiyat hayotining barcha jabhalarini tartibga soladigan yuqori darajadagi qonun hujjatlari uchun poydevor bo'lib xizmat qiladi.

Konstitutsiyaviy islohotlar va ularning ahamiyati

O'zbekiston Respublikasi mustaqillik yillarida Konstitutsiyani takomillashtirishga qaratilgan bir qator islohotlarni amalga oshirdi. Xususan, 2023-yilda Konstitutsiyaga kiritilgan o'zgartirishlar davlat boshqaruvida fuqarolar manfaatlarini hisobga olish va inson huquqlarini yanada kuchaytirishga yo'naltirilgan. Ushbu o'zgartirishlar quyidagi yo'nalishlarni o'z ichiga oladi:

Ijtimoiy himoyani kuchaytirish: Fuqarolarning ta'lim, sog'liqni saqlash va boshqa sohalarda huquqlarini kengaytirish.

Fuqarolarning davlat boshqaruvidagi ishtirokini ta'minlash: Davlat organlarining shaffofligini oshirish va jamoatchilik nazoratini kuchaytirish.

Atrof-muhitni muhofaza qilish: Konstitutsiyada ekologik barqarorlikni ta'minlashga oid me'yorlarning belgilanishi.

Sud hokimiyatining mustaqilligini mustahkamlash: Fuqarolarning sud huquqlarini kafolatlash va adolatli sudlovni ta'minlash.

Konstitutsiyaviy huquq va xalqaro me'yorlar. O'zbekistonning konstitutsiyaviy huquqi xalqaro huquq me'yorlariga moslashgan holda rivojlanmoqda. Xalqaro tashkilotlar, xususan, BMT va Yevropa Kengashi bilan hamkorlik doirasida inson huquqlarini himoya qilish, demokratik tamoyillarni rivojlantirish va qonun ustuvorligini ta'minlash bo'yicha qator loyihalar amalga oshirilmoqda.

O'zbekiston Konstitutsiyasi xalqaro huquqiy normalarni milliy qonunchilikka moslashtirishni nazarda tutadi. Xususan, fuqarolarning asosiy huquqlarini ta'minlash borasida xalqaro shartnomalarga qo'shilish va ular bo'yicha majburiyatlarni bajarish davlat siyosatining ustuvor yo'nalishidir.

Konstitutsiyaviy huquqning jamiyat rivojlanishidagi roli. Konstitutsiyaviy huquq nafaqat davlat hokimiyatini tashkil etish va boshqaruv tizimini belgilaydi, balki jamiyat rivojlanishining asosiy omillaridan biri hisoblanadi. U fuqarolarning huquq va erkinliklarini himoya qilish, ularning davlat boshqaruvida faol ishtirokini ta'minlash orqali fuqarolik jamiyatini shakllantirishga hissa qo'shadi. Shu bilan birga, konstitutsiyaviy huquq davlat va jamiyat o'rtasidagi o'zaro mas'uliyat va ishonchni mustahkamlashda hal qiluvchi o'ringa ega.

Davlat boshqaruvida muvozanatni ta'minlash:

Konstitutsiyaviy huquq davlat hokimiyati tarmoqlarining o‘zaro muvozanatini va bir-birini nazorat qilish mexanizmlarini belgilab beradi. Bu demokratiyaning asosiy kafolati bo‘lib, hokimiyat tarmoqlari o‘rtasida haddan tashqari vakolat to‘planishini oldini oladi. Masalan, qonun chiqaruvchi hokimiyatning ijro hokimiyatiga nisbatan nazorat vakolati va sud hokimiyatining har ikki tarmoqning qarorlariga xolis baho berish imkoniyati demokratik boshqaruvni ta‘minlaydi.

Huquqiy mas‘uliyatning kuchayishi: Konstitutsiyaviy huquq jamiyat a‘zolarining huquqiy ongi va mas‘uliyatini oshirishga xizmat qiladi. Bu huquq sohasi fuqarolarni o‘z huquq va majburiyatlarini bilishga undaydi, davlat organlarini esa o‘z vakolatlari doirasida faoliyat yuritishga majbur qiladi. Shu tariqa, qonunlar va qarorlarning adolatli ijrosini ta‘minlaydi.

Hududiy boshqaruv va mahalliy organlarning mustaqilligi: Konstitutsiyaviy huquq orqali O‘zbekistonda mahalliy boshqaruv organlari – xokimiyatlar va mahallalar vakolatlari huquqiy asosda belgilangan. Ular o‘z hududida iqtisodiy, ijtimoiy va madaniy rivojlanish masalalarini mustaqil hal qilish huquqiga ega bo‘lib, davlat va fuqarolar o‘rtasida yaqin aloqani ta‘minlaydi.

Milliylik va xalqaro me‘yorlarning uyg‘unligi:

O‘zbekiston Respublikasi Konstitutsiyasi milliy an‘analarga asoslangan holda ishlab chiqilgan bo‘lsa-da, uning xalqaro standartlarga mosligi mamlakatni global huquqiy hamjamiyatning faol ishtirokchisiga aylantiradi. Bu uyg‘unlik inson huquqlari, ekologiya, madaniy merosni asrash va ijtimoiy tenglik kabi sohalarda ham yaqqol namoyon bo‘ladi.

Fuqarolik jamiyatining rivojlanishi: Konstitutsiyaviy huquq fuqarolik jamiyati institutlarini, masalan, nodavlat tashkilotlar va mustaqil ommaviy axborot vositalarini faoliyat yuritishga huquqiy asos yaratadi. Bu jamiyatni davlat qarorlari qabul qilish jarayoniga jalb qilish orqali boshqaruvni demokratlashtiradi.

Hokimiyat tizimidagi ishonchning oshishi: Konstitutsiyaviy huquq davlat organlari faoliyatining ochiqligi va shaffofligini ta‘minlash orqali fuqarolar va davlat o‘rtasida ishonchni kuchaytiradi. Bu, o‘z navbatida, davlat boshqaruviga aholi tomonidan ishonchli munosabat shakllanishiga olib keladi.

Xulosa

O‘zbekiston Respublikasida konstitutsiyaviy huquq davlat boshqaruvi va jamiyat hayotini huquqiy asosda tartibga soluvchi eng muhim soha hisoblanadi. Konstitutsiya davlat hokimiyatining mustahkam tamoyillarini belgilab, inson huquqlari va erkinliklarini kafolatlash, fuqarolik jamiyatini rivojlantirish va xalqaro hamjamiyat bilan munosabatlarni mustahkamlashda muhim rol o‘ynaydi.

Mamlakatda amalga oshirilgan konstitutsiyaviy islohotlar, xususan, 2023-yilda kiritilgan o'zgartirishlar, davlat boshqaruvining sifatini oshirish va aholining huquqiy madaniyatini yuksaltirishga qaratilgan. Bu islohotlar ijtimoiy himoya, sud hokimiyatining mustaqilligi, ekologik barqarorlik, shaffof boshqaruv kabi ko'plab yo'nalishlarni qamrab olib, davlat va jamiyatning o'zaro munosabatlarini yangi bosqichga olib chiqmoqda.

Konstitutsiyaviy huquq davlat hokimiyati tarmoqlari o'rtasidagi muvozanatni saqlash, mahalliy boshqaruv organlarining vakolatlarini mustahkamlash va xalqaro me'yorlarni milliy qonunchilikka integratsiya qilish orqali davlat barqarorligi va rivojlanishini ta'minlamoqda. Shu bilan birga, u fuqarolarning o'z huquq va majburiyatlarini anglashiga, huquqiy mas'uliyatining oshishiga va davlat boshqaruvida faol ishtirok etishiga xizmat qilmoqda.

Xulosa o'rnida aytish mumkinki, konstitutsiyaviy huquq davlatning huquqiy va demokratik tamoyillar asosida rivojlanishi yo'lida mustahkam poydevor bo'lib, uning amaliyoti davlatning xalqaro maydondagi obro'sini oshirishda ham hal qiluvchi rol o'ynaydi. Kelgusida konstitutsiyaviy huquqni yanada takomillashtirish, inson huquqlari sohasida yangi huquqiy mexanizmlarni ishlab chiqish va fuqarolik jamiyatini rivojlantirish jarayonlarini chuqurlashtirish davlatning asosiy maqsadlaridan biri bo'lib qolishi lozim.

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. O'zbekiston Respublikasi Konstitutsiyasi (2023).
2. O'zbekiston Respublikasi Prezidenti qarorlari va farmonlari to'plami (2021–2024).
3. BMT Inson Huquqlari bo'yicha Kengashi ma'lumotlari (2022).
4. O'zbekiston Respublikasida huquqiy islohotlar bo'yicha milliy strategiya (2017).
5. Adliya vazirligi materiallari, "Konstitutsiyaviy huquqni rivojlantirish: yangi yondashuvlar" (2023).
6. S. Abdurahmonov, "Konstitutsiyaviy huquq: nazariya va amaliyot", Toshkent, 2020.
7. UNESCO, "O'zbekistonda huquqiy davlat qurilishidagi ilg'or tajribalar", 2021.